

Tabakspijpen van diverse Kleine Projecten in Gorinchem

Jan van Oostveen

Binnen deze rapportage staan de tabakspijpen uit diverse kleine projecten centraal.

Bastion V (1999)

De vondsten van dit onderzoek zijn administratief bij de werkgroep archeologie gemeente Gorinchem bekend onder KPR21.

De opgravingsresultaten zijn gerapporteerd door Hollandia¹.

Binnen dit prospectie onderzoek zijn 7 tabakspijpen aangetroffen (zie catalogus).

Het betreft lokaal vervaardigde tabakspijpen die alle in het derde kwart van de 17de eeuw gedateerd kunnen worden.

Van twee tabakspijpen kon de pijpenmaker achterhaald worden. Het zijn producten van de Gorinchemse pijpenmakers Brut Richard (cat. nr. 1) en mogelijk Jan Arnout (cat. nr. 2) te zijn.

Vermeldenswaardig is de steelversiering van het exemplaar dat door Brut Richard is vervaardigd. Het betreft een steelversiering in de vorm van tanden. Vooralsnog was van deze pijpenmaker alleen een steelversiering in de vorm van een lelie in ruit bekend².

Bastion IX, Dalemwal (2002)

De vondsten van deze waarneming zijn administratief bij de werkgroep archeologie gemeente Gorinchem bekend onder KPR24.

De resultaten zijn gerapporteerd door Hollandia³.

Bij deze waarneming zijn 3 stelen en 1 kop (cat. nr. 8) van een tabakspijp aangetroffen. De kop is in het laatste kwart van de 17de eeuw te dateren en is in Gorinchem geproduceerd.

¹ Dautsenberg, S.M., 1999. Archeologisch prospectie onderzoek aan Bastion V te Gorinchem (Zuid-Holland).

² Opgraving Kazerneplein KP97 volgnummer 572.

³ Floore, P., 2002. Archeologisch waarneming op het bastion IX, Dalemwal te Gorinchem. Hollandia reeks 2.

Hovenierstraat (2003)

De vondsten van deze waarneming zijn administratief bij de werkgroep archeologie gemeente Gorinchem bekend onder KPR30.

Bij deze waarneming is 1 kop van een tabakspijp (cat. nr. 9) aangetroffen. De kop kan rond het midden van de 18de eeuw gedateerd worden en is mogelijk in Gorinchem geproduceerd.

Blauwe Torenstraat (2004)

De vondsten van deze waarneming zijn administratief bij de werkgroep archeologie gemeente Gorinchem bekend onder GOBS (KPR28).

De resultaten zijn gerapporteerd door Hollandia⁴.

Bij dit onderzoek is 1 pijpenkop aangetroffen (cat. nr. 10). Het betreft een Goudse ovoïde pijp uit de eerste helft van de 19de eeuw.

Hoornestraat (2004)

De vondsten van dit onderzoek zijn administratief bij de werkgroep archeologie gemeente Gorinchem bekend onder KPR31, CIS 6269.

De opgravingsresultaten zijn gerapporteerd door Hollandia⁵.

Bij dit onderzoek zijn 6 kleipijpen⁶ en 1 tabakspijp gemaakt van porselein (cat. nr. 16), aangetroffen. Het betreft een vondstcomplex die te dateren is in de periode 1880-1920.

De gekaste kleipijpen zijn allen in Gouda geproduceerd. Ze zijn afkomstig uit de grote Goudse pijpenfabrieken van Van der Want en Goedewaagen.

Den Breejen (2007)

De vondsten van dit onderzoek zijn administratief bij de werkgroep archeologie gemeente Gorinchem bekend onder KPR43, CIS 22801.

De opgravingsresultaten zijn gerapporteerd door Hollandia⁷.

⁴ Gerritsen, S., 2004. Een inventariserend veldonderzoek aan de Blauwe Torenstraat gemeente Gorinchem. Hollandia reeks 43.

⁵ Gerritsen, S. 2004, Inventariserend veldonderzoek aan de van Hoornestraat, Gemeente Gorinchem. Hollandie reeks 41.

⁶ Rondbodempijp met merk lelie (producent Van der Want, Gouda) niet afgebeeld.

Bij dit onderzoek zijn een beperkt aantal fragmenten van tabakspijpen aangetroffen en worden in onderstaande beknopt besproken.

Vondstnummer 1: betreft een 18de of 19de eeuwse steel .

Vondstnummer 3: betreft een fragment van een ovoïde kop en wordt globaal gedateerd 1740-1840.

Vondstnummer 6: betreft een 17de eeuwse steel.

Vondstnummer 7: betreft een fragment van mogelijk een 19de eeuwse Goudse pijpenkop.

Vondstnummer 9: betreft een fragment van een 18de eeuwse lobbenpijp die mogelijk in Gorinchem is geproduceerd.

Den Haan (2007)

De vondsten van dit onderzoek zijn administratief bij de werkgroep archeologie gemeente Gorinchem bekend onder KPR44, CIS 23579.

De opgravingsresultaten zijn gerapporteerd door Hollandia^g.

Bij dit onderzoek zijn tabakspijpen binnen een drietal vondstnummers aangetroffen (cat. nr. 17-19). Het betreffen in Gorinchem geproduceerde exemplaren.

Vondstnummer 1 bestaat uit één trechtervormig 18de eeuws pijpje (cat. nr. 17) en een 18de eeuws steelfragment.

Vondstnummer 2 bestaat uit één steel die is versierd met een lelie in ruit in vierpas (cat. nr. 18).

Vondstnummer 9 bestaat uit één kop (cat. nr. 19) die wordt gedateerd rond het midden van de 17de eeuw en een steelfragment.

Vondstnummer 25 bestaat uit één 18de op 19de eeuws steelfragment.

Revisie overzicht

Versie	Wijziging
0.1	Eerste concept versie
0.2	Rapportage verbreed met projecten waarbij enkele tabakspijpen zijn opgegraven.

Versie	Wijziging
0.3	Opmerkingen Toos Busch verwerkt.
0.4	Tabakspijpen opgraving Groenmarkt en opgraving Kop van de IJsbahn in separate rapportage ondergebracht.
0.5	KPR 31,43 en 44 toegevoegd.

⁷ Médard, A. 2007. Inventariserend Veldonderzoek (IVO) Den Breejen in de Lingewijk, Gemeente Gorinchem. (CIS 22801). HOLLANDIA reeks 166.

^g Médard, A. 2007. Definitief Onderzoek (DO) Den Haan terrein locatie 1, Gemeente Gorinchem. (CIS 23579). HOLLANDIA reeks 172

Catalogus

Voor de beschrijving van de producten wordt een uniforme systematiek gehanteerd die gebaseerd is op de deductieve kenmerken van de kleipijp en die o.a. is gepubliceerd in Westerheem⁹ en de Pijpelogische Kring Nederland¹⁰. Op basis van deze kenmerken worden conclusies getrokken ten aanzien van de productiedatum, de productieplaats en de eventuele fabrikant van het product. De uniforme beschrijving is als volgt:

Identificatie

- 1a. Inventarisnummer
- 1b. Beschrijving vindplaats

Deductieve kopkenmerken

- 2a. Model
Beschrijving op hoofdmodel conform de definities van Duco, 1987.
- 2b. Zijmerk links / zijmerk rechts
Beschrijving van het zijmerk aan de linkerzijde van de pijpenkop / beschrijving van het zijmerk aan de rechterzijde van de pijpenkop.
De linker- en rechterzijde van de pijpenkop zijn de desbetreffende zijden zoals de roker deze ziet.
- 2c. Bijmerk links / bijmerk rechts
Beschrijving van het bijmerk aan de linkerzijde van de pijpenkop / beschrijving van het bijmerk aan de rechterzijde van de pijpenkop.
- 2d. (Hiel)merk
Beschrijving van het makersmerk meestal geplaatst op het uitstekende deel, het hiel, van de kleipijp.
- 2e. Oppervlaktebehandeling
De eventuele oppervlaktebehandeling bijvoorbeeld middels een agaatsteen waardoor een geglaasd oppervlak ontstaat, wordt beschreven.
- 2f. Behandeling kopopening
Bijvoorbeeld de met een botter afgewerkte scherpe randen van de kopopening.
- 2g. Afwerking ketelopening

Hieronder kan bijvoorbeeld de hele of halve radering rondom de ketelopening worden beschreven.

- 2h. Overig
Overige opmerkingen

Deductieve steelkenmerken

- 3a. Versiering
De eventueel aanwezige steelversiering wordt beschreven.
- 3b. Oppervlaktebehandeling
De eventuele oppervlaktebehandeling met een agaatsteen wordt hieronder beschreven.
- 3c. Overig
Overige opmerkingen

Conclusies op basis van deductieve kopkenmerken

- 4. Datering
- 5. Mogelijk productiecentrum
- 6. Mogelijke pijpenmaker / atelier

Overig

- 7. Literatuurverwijzing
Een verwijzing naar soortgelijke producten uit de literatuur wordt onder dit nummer gemaakt.

⁹ Oostveen, J. van en A. van Oostveen-Bonnema, 2001. *Kleipijpen; een statistische analyse*. In: *Westerheem*, 50ste jaargang, nummer 1, p. 13-27.

¹⁰ Oostveen, J. van en A. van Oostveen, 2000. *Oproep tot een nationale inventarisatie*. In: *Pijpelogische Kring Nederland*, 22ste jaargang, nummer 88, p. 1192-1195.

Bastion V (KPR21)

Catalogusnummer 1.

- 1a. KPR21
- 1b. Gorinchem; Bastion V
- 2a. Trechter
- 2b. -/-
- 2c. -/-
- 2d. BR
- 2e. Geglaasd
- 2f. Gebotterd
- 2g. Gehele radering rondom ketelopening
- 2h.
- 3a. Tandem
- 3b. Geglaasd
- 3c.
- 4. 1650-1675
- 5. Gorinchem
- 6. Brut Richard
- 7.

Foto pijp schaal 1:1

© Werkgroep Archeologie gemeente Gorinchem

Catalogusnummer 2.

- 1a. KPR21
- 1b. Gorinchem; Bastion V
- 2a. Trechter
- 2b. -/-
- 2c. -/-
- 2d. IA
- 2e. Geglaasd
- 2f. Gebotterd
- 2g. Gehele radering rondom ketelopening
- 2h.
- 3a.
- 3b.
- 3c.
- 4. 1650-1675
- 5. Gorinchem
- 6. Jan Arnout
- 7.

Foto pijp schaal 1:1

© Werkgroep Archeologie gemeente Gorinchem

Catalogusnummer 3.

- 1a. KPR21
- 1b. Gorinchem; Bastion V
- 2a. Trechter
- 2b. -/-
- 2c. -/-
- 2d. Radering
- 2e. Ongeglasd
- 2f. Gebotterd
- 2g. Radering voorzijde ketelopening
- 2h.
- 3a.
- 3b.
- 3c.
- 4. 1650-1675
- 5. Gorinchem
- 6.
- 7.

Foto pijp schaal 1:1

© Werkgroep Archeologie gemeente Gorinchem

Catalogusnummer 4.

- 1a. KPR21
- 1b. Gorinchem; Bastion V
- 2a. Trechter
- 2b. -/-
- 2c. -/-
- 2d. -
- 2e. Ongeglasd
- 2f. Gebotterd
- 2g. Radering voorzijde ketelopening
- 2h.
- 3a.
- 3b.
- 3c.
- 4. 1650-1675
- 5. Gorinchem
- 6.
- 7.

Foto pijp schaal 1:1

© Werkgroep Archeologie gemeente Gorinchem

Catalogusnummer 5.

- 1a. KPR21
- 1b. Gorinchem; Bastion V
- 2a. Trechter
- 2b. -/-
- 2c. -/-
- 2d. -
- 2e. Ongeglasd
- 2f. Gebotterd
- 2g. Radering voorzijde ketelopening
- 2h.
- 3a.
- 3b.
- 3c.
- 4. 1650-1675
- 5. Gorinchem
- 6.
- 7.

Foto pijp schaal 1:1

© Werkgroep Archeologie gemeente Gorinchem

Catalogusnummer 6.

- 1a. KPR21
- 1b. Gorinchem; Bastion V
- 2a. Trechter
- 2b. -/-
- 2c. -/-
- 2d. -
- 2e. Ongeglasd
- 2f. Gebotterd
- 2g. Radering voorzijde ketelopening
- 2h.
- 3a.
- 3b.
- 3c.
- 4. 1650-1675
- 5. Gorinchem
- 6.
- 7.

Foto pijp schaal 1:1

© Werkgroep Archeologie gemeente Gorinchem

Catalogusnummer 7.

- 1a. KPR21
- 1b. Gorinchem; Bastion V
- 2a. Trechter
- 2b. -/-
- 2c. -/-
- 2d. -
- 2e. Ongeglasd
- 2f. Gebotterd
- 2g. Radering voorzijde ketelopening
- 2h.
- 3a.
- 3b.
- 3c.
- 4. 1650-1675
- 5. Gorinchem
- 6.
- 7.

Foto pijp schaal 1:1

© Werkgroep Archeologie gemeente Gorinchem

Bastion IX, Dalemwal (KPR24)

Catalogusnummer 8.

- 1a. KPR24
- 1b. Gorinchem; Bastion IX, Dalemwal
- 2a. Trechter
- 2b. -/-
- 2c. -/-
- 2d. -
- 2e. Ongeglasd
- 2f. Gebotterd
- 2g. Radering voorzijde ketelopening
- 2h.
- 3a.
- 3b.
- 3c.
- 4. 1670-1700
- 5. Gorinchem
- 6.
- 7.

Foto pijp schaal 1:1

© Werkgroep Archeologie gemeente Gorinchem

Hovenierstraat (KPR30)

Catalogusnummer 9.

- 1a. KPR30
- 1b. Gorinchem; Hovenierstraat
- 2a. Trechter
- 2b. Wapen van Utrecht gekroond / -
- 2c. -/-
- 2d. -
- 2e. Ongeglasd
- 2f. Gebotterd
- 2g. Geen radering rondom ketelopening
- 2h.
- 3a.
- 3b.
- 3c.
- 4. 1740-1770
- 5. Gorinchem?
- 6.
- 7.

Foto pijp schaal 1:1

© Werkgroep Archeologie gemeente Gorinchem

Blauwetorenstraat

Catalogusnummer 10.

- 1a. GOBS, KPR28
- 1b. Gorinchem; Blauwetorenstraat
- 2a. Ovoïde
- 2b. -/-
- 2c. Gouds wapenschild / Gouds wapenschild
- 2d. PIB
- 2e. Geglasd
- 2f. Gebotterd
- 2g. Gehele radering rondom ketelopening
- 2h.
- 3a.
- 3b.
- 3c.
- 4. 1810-1840
- 5. Gouda
- 6. Andries of Gerardus Belonje
- 7.

Foto pijp schaal 1:1

© Werkgroep Archeologie gemeente Gorinchem

Hoornestraat (KPR 31)

Catalogusnummer 11.

- 1a. Vondstnummer 9
- 1b. Gorinchem, Hoornestraat
- 2a. Rondbodem
- 2b. -/-
- 2c. -/-
- 2d. IW1
- 2e. Geglaasd
- 2f. Gebotterd
- 2g. Geen radering rondom ketelopening
- 2h.
- 3a. Goedewaagen Gouda
- 3b. Ongeglasd
- 3c.
- 4. 1880-1919
- 5. Gouda
- 6. Firma P. Goedewaagen
- 7.

Foto pijp schaal 1:1

© Werkgroep Archeologie gemeente Gorinchem

Catalogusnummer 12.

- 1a. Vondstnummer 9
- 1b. Gorinchem, Hoornestraat
- 2a. Rondbodem
- 2b. -/-
- 2c. -/-
- 2d. IW1
- 2e. Geglaasd
- 2f. Gebotterd
- 2g. Geen radering rondom ketelopening
- 2h.
- 3a.
- 3b.
- 3c.
- 4. 1880-1919
- 5. Gouda
- 6. Firma P. Goedewaagen
- 7.

Foto pijp schaal 1:1

© Werkgroep Archeologie gemeente Gorinchem

Catalogusnummer 13.

- 1a. Vondstnummer 9
- 1b. Gorinchem, Hoornestraat
- 2a. Rondbodem
- 2b. -/-
- 2c. -/-
- 2d. IWI
- 2e. Geglaasd
- 2f. Gebotterd
- 2g. Geen radering rondom ketelopening
- 2h.
- 3a.
- 3b.
- 3c.
- 4. 1880-1919
- 5. Gouda
- 6. Firma P. Goedewaagen
- 7.

Foto pijp schaal 1:1

© Werkgroep Archeologie gemeente Gorinchem

Catalogusnummer 14.

- 1a. Vondstnummer 9
- 1b. Gorinchem, Hoornestraat
- 2a. Ovoïde
- 2b. -/-
- 2c. ?/ Gouds wapenschild
- 2d. 38 gekroond
- 2e. Geglaasd
- 2f. Gebotterd
- 2g. Gehele radering rondom ketelopening
- 2h.
- 3a.
- 3b.
- 3c.
- 4. 1880-1919
- 5. Gouda
- 6. Firma P. Goedewaagen
- 7.

Foto pijp schaal 1:1

© Werkgroep Archeologie gemeente Gorinchem

Catalogusnummer 15.

- 1a. Vondstnummer 9
- 1b. Gorinchem, Hoornestraat
- 2a. Rondbodem
- 2b. -/-
- 2c. -/-
- 2d. -
- 2e. Geglaasd
- 2f. Niet gebotterd
- 2g. Geen radering rondom ketelopening
- 2h.
- 3a.
- 3b.
- 3c.
- 4. 1880-1919
- 5. Gouda
- 6. Firma P. van der Want
- 7.

Foto pijp schaal 1:1

© Werkgroep Archeologie gemeente Gorinchem

Catalogusnummer 16.

- 1a. Vondstnummer 9
- 1b. Gorinchem, Hoornestraat
- 2a. Stummel
- 2b.
- 2c.
- 2d.
- 2e.
- 2f.
- 2g.
- 2h.
- 3a.
- 3b.
- 3c.
- 4. 1880-1920
- 5. Duitsland
- 6.
- 7.

Foto pijp schaal 1:1

© Werkgroep Archeologie gemeente Gorinchem

Den Haan (KPR 44)

Catalogusnummer 17.

- 1a. Vondstnummer 1
- 1b. Gorinchem
- 2a. Trechter
- 2b. -/-
- 2c. -/-
- 2d. -
- 2e. Ongeglasd
- 2f. Gebotterd
- 2g. Radering voorzijde ketelopening
- 2h.
- 3a.
- 3b.
- 3c.
- 4. 1725-1750
- 5. Gorinchem
- 6.
- 7.

Foto pijp schaal 1:1

© Werkgroep Archeologie gemeente Gorinchem

Catalogusnummer 18.

- 1a. Vondstnummer 2
- 1b. Gorinchem
- 2a.
- 2b.
- 2c.
- 2d.
- 2e.
- 2f.
- 2g.
- 2h.
- 3a. Lelie in ruit
- 3b. Ongeglasd
- 3c.
- 4. 1630-1680
- 5. Gorinchem
- 6.
- 7.

Foto pijp niet op schaal

© Werkgroep Archeologie gemeente Gorinchem

Catalogusnummer 19.

- 1a. Vondstnummer 9
- 1b. Gorinchem
- 2a. Dubbelconisch
- 2b. -/-
- 2c. -/-
- 2d. Roos gekroond
- 2e. Ongeglasd
- 2f. Gebotterd
- 2g. Radering rondom ketelopening
- 2h.
- 3a.
- 3b.
- 3c.
- 4. 1640-1670
- 5. Gorinchem
- 6.
- 7.

Foto pijp schaal 1:1

© Werkgroep Archeologie gemeente Gorinchem